

CONCEPTUL DE „INFRAȚIUNE COMISIVĂ PRIN OMISIUNE” ÎN DREPTUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

THE CONCEPT OF THE ACT OF OMISSION IN THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Serghei BRÎNZA, ORCID: 0000-0001-5937-3926
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 343.23:343(478)(094.4)

e-mail: decan.dreptusm@yahoo.com

În funcție de caracterul preceptului prevăzut de norma de incriminare, infracțiunile se clasifică în: 1) comise; 2) omise. În cazul infracțiunilor comise, subiectul comite o faptă care este interzisă de o normă de incriminare prohibitivă (*vetitum*). De exemplu, sunt comise infracțiunile prevăzute la art.145, 171, 186 etc. din Codul penal al Republicii Moldova. În cazul infracțiunilor omise, subiectul nu comite o faptă care este ordonată de o normă de incriminare onerativă (*jussum*). De exemplu, sunt omise infracțiunile prevăzute la art.162, 313, 364 etc. Cod penal al Republicii Moldova. Totodată, în funcție de caracterul – activ sau pasiv – al comportamentului manifestat de subiectul infracțiunii, deosebim infracțiuni săvârșite prin: 1) acțiune; 2) inacțiune (omisiune). De exemplu, sunt săvârșite prin acțiune infracțiunile prevăzute la art.155, 201, 233 etc. Cod penal al Republicii Moldova. Sunt săvârșite prin inacțiune infracțiunile prevăzute la art.249, 354, 372 etc. Cod penal al Republicii Moldova.

Cele două criterii de clasificare a infracțiunilor nu trebuie confundate, întrucât se referă la contexte diferite. De aceea, nu trebuie să ne surprindă că în art.17 Cod penal al României se folosește conceptul „infracțiune comisivă prin omisiune”. Conform acestui articol, „infracțiunea comisivă care presupune producerea unui rezultat se consideră săvârșită și prin omisiune, când: a) există o obligație legală sau contractuală de a acționa; b) autorul omisiunii, printr-o acțiune sau inacțiune anterioară, a creat pentru valoarea socială protejată o stare de pericol care a înlesnit producerea rezultatului” [1]. La baza acestei prevederi, se află paradigmă prevăzută de art.11 Cod penal al Regatului Spaniei: „Delictelor sau abaterilor care constau în producerea unui rezultat se vor considera comise prin omisiune numai atunci când neevitarea rezultatului acestora, prin încălcarea unei îndatoriri juridice speciale a autorului, echivalează, conform textului de lege, cu cauzarea acestuia. În atare scop, omisiunea va fi echivalentă cu acțiunea: a) atunci când există o obligație specifică legală sau contractuală de a acționa; b) atunci când autorul omisiunii a creat, printr-o acțiune sau o omisiune precedentă, o ocazie de risc pentru valorile juridice protejate” [2].

Referitor la art.17 Cod penal al României, G. Antoniu a remarcat: „Noul Cod penal introduce o dispoziție nouă reglementând situația infracțiunii comise săvârșită prin omisiune. O atare completare a noului Cod penal nu a fost cerută de doctrină nici de jurisprudență, problema în sine fiind rezolvată în doctrina penală într-un mod definitiv și indiscutabil. Se ridică firesc întrebarea de ce a fost nevoie de o atare reglementare în situația când nici tradițiile legislației române, nici doctrina și nici jurisprudența nu a simțit necesitatea unei asemenea reglementări?” [3]. În aceeași ordine de idei, M.-K. Guiu menționează: „Doctrina română a susținut, până la intrarea în vigoare a Codului penal din 1936, teza [că infracțiunea de omor se poate realiza numai prin comisiune, prin „acte de natură pozitivă”, niciodată prin omisiune (inacțiune)]. În acest sens, comentatorii Codului penal român din 1864 arătau că, pentru a pedepsi omorul prin omisiune, este nevoie de o prevedere expresă a legii, și că, în lipsa unei asemenea prevederi, judecătorii nu pot pedepsi această faptă, chiar dacă represiunea pare dreaptă ori este cerută de conștiința publică” [4].

Având în vedere aceste opinii critice, suntem de părerea că în Codul penal al Republicii Moldova nu este necesară o dispoziție de genul celei de la art.17 din Codul penal al României. Ca argument vom reproduce părerea lui C. Nicorici: „Ceea ce pare a fi o figură juridică simplă și adecvată realității sociale se transformă, la o analiză atentă, într-un labirint de concepte și interpretări juridice. Este poate una dintre cele mai paradoxale norme, reprezentând pentru unii autori o extindere nejustificată a răspunderii penale corelată cu o restrângere a drepturilor individului, în timp ce pentru alții este o garanție a respectării principiului legalității incriminării” [5]. Alta trebuie să fie calea de a garanta respectarea principiului legalității incriminării. Din art.14 CP RM rezultă clar că infracțiunea poate fi comisă prin acțiune sau inacțiune. În acest articol nu se stabilește condiția că o inacțiune intră sub incidența legii penale numai dacă aceasta este prevăzută expres în definiția legală a unei infracțiuni. În unele norme de incriminare (de exemplu, în art.145, 151, 166 etc. Cod penal) nu se prevede expres posibilitatea săvârșirii infracțiunii pe calea inacțiunii. Și totuși, infracțiunile, prevăzute la art.145, 151, 166 etc. Cod penal, pot fi comise pe calea inacțiunii. În acest context, prezentăm următoarea poziție a lui C. Nicorici: „Considerăm că adevărata provocare pe care reglementarea legală a comisiunii prin omisiune o aduce este legată de interpretarea verbelor tipice din structura infracțiunilor, mai exact dacă era necesară o astfel de clauză pentru a include omisiunea improprie în tipicitatea oricărui verb sau aceasta s-ar fi putut deduce din legătura de cauzalitate existentă între omisiune și rezultatul produs” [5].

Suntem de părerea că noțiunile „infracțiune comisivă” și „infracțiune omisivă” au, în dreptul penal al Republicii Moldova, o semnificație pur teoretică. Această stare de lucruri trebuie să rămână neschimbată. Este imperios ca în legea penală autohtonă să fie definită noțiunea de *inacțiune*. În eventualitatea în care ar exista o astfel de definiție, indiferent dacă infracțiunea este comisivă sau omisivă, în procesul de califi-

care a acesteia, pe calea interpretării normei de incriminare, s-ar stabili dacă *verbum regens* din norma de incriminare corespunde tiparului din definiția respectivă sau nu.

Definiții ale noțiunii de inacțiune (omisiune) pot fi identificate în: §2 Cod penal al Republicii Austria; alin.(2) art.20 Cod penal al Republicii Croația; alin.(1) §13 Cod penal al Republicii Estonia; alin.(2) Secț.3 din Capitolul 3 Cod penal al Republicii Finlanda; alin.(1) §13 Cod penal al Republicii Federale Germania, etc. Însă, din punctul nostru de vedere, mai reușită este definiția propusă în Secț.112 Cod penal al Republicii Cehe: „Prin conduită se înțelege inclusiv omisiunea de a acționa, atunci când făptuitorul avea obligația de a acționa, potrivit unui act normativ, unei hotărâri oficiale sau unui contract, sau ca rezultat al acceptării voluntare a unei obligații de a acționa, sau în cazul în care o astfel de obligație specială derivă dintr-o conduită anterioară periculoasă a acestuia sau când era obligat să acționeze, din alte motive, prin raportare la circumstanțe” [6]. Considerăm că această definiție cuprinde întreaga listă de izvoare ale obligației de a acționa. Or, așa cum susține C. Nicorici, „în prezent, conceptul de obligație de a acționa rămâne unul relativ vag și incoerent, nefiind pe deplin compatibil cu principiul legalității incriminării. Până când acest obstacol va fi depășit este foarte dificil să avem siguranță, coerență și principii în ceea ce privește răspunderea penală pentru omisiune” [7].

În consecință, propunem ca art.14 CP RM să fie completat cu alin.(1¹) care ar avea următoarea dispoziție: „*Infracțiunea este săvârșită prin inacțiune, dacă făptuitorul nu a acționat, deși: a) avea posibilitatea de a acționa și b) avea obligația de a acționa, potrivit unui act normativ, unei hotărâri oficiale sau unui contract, sau ca rezultat al acceptării voluntare a unei obligații de a acționa, sau în cazul în care o astfel de obligație specială derivă dintr-o conduită anterioară periculoasă a acestuia sau când era obligat să acționeze, din alte motive, prin raportare la circumstanțe*”.

Referințe:

1. Codul penal al României din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr.510.
2. *Codul penal al Regatului Spaniei*. [Accesat 02.07.2022] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html>
3. ANTONIU, G. Observații critice cu privire la noul Cod penal. În: *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria „Științe Juridice”*, 2010, nr.2, pp.7-18. ISSN 1844-7015.
4. GUIU, M.-K. Omorul prin omisiune. În: *Dreptul românesc la 100 de ani de la Marea Unire. Dimensiuni și tendințe: Comunicări prezentate la sesiunea anuală de comunicări științifice*. București: Academia Română. Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, 2018, pp.399-404. ISBN 978-606-39-0247-5.

5. NICORICI, C. *Fundamentul teoretic al comisiunii prin omisiune*. [Accesat 02.07.2022] Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/fundamentul-teoretic-al-comisiunii-prin-omisiune/>
6. *Codul penal al Republicii Cehe*. [Accesat 02.07.2022] Disponibil: <https://cod-expenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>
7. NICORICI, C. *Relevanța omisiunii penale improprie în common law*. [Accesat 02.07.2022] Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/relevanta-omisiunii-penale-improprie-in-common-law/>